

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

PROFESIJNÝ A KARIÉROVÝ RAST
pkrmpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Zuzana Jabczunová

Netradičné formy vyučovania vlastivedy na prvom stupni základnej školy

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov

2012

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Zuzana Jabczunová

Kontakt na autora: Základná škola Petrovany 274, 082 53 Petrovany
jabczunovazuzana@centrum.sk

Názov OPS/OSO: Netradičné formy vyučovania vlastivedy na prvom stupni základnej školy

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2012

Odborné stanovisko vypracoval: PaedDr. Tutokyová Mária

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Netradičné a motivačné metódy vyučovania vlastivedy, interview, didaktická hra, pracovné listy, regionálne prvky vo vyučovaní vlastivedy, skupinová práca.

Anotácia

Táto edukačná práca je zameraná na možnosť využitia netradičných foriem vyučovania vlastivedy na prvom stupni základnej školy. Svoju prácu som rozdelila na teoretickú a praktickú časť. Teoretická časť obsahuje prehľad vyučovacích metód. Praktická časť je zameraná na rôzne praktické ukážky vyučovania vlastivedy netradičnou formou.

OBSAH

Úvod	5
1 VYUČOVACIE METÓDY.....	6
1.1 Prehľad vyučovacích metód	6
1.2 Výber vyučovacích metód.....	7
1.3 Vyučovacie metódy z hľadiska učiteľa a žiaka	7
1.3.1 Učiteľ.....	8
1.3.2 Žiak.....	8
1.4 Aktivizujúce metódy.....	8
1.4.1 Metódy diskusné.....	9
1.4.2 Metódy heuristické, riešenie problémov	10
1.4.3 Metódy situačné.....	11
1.4.4 Metódy inscenačné.....	12
1.4.5 Didaktické hry.....	13
2 NETRADIČNÉ FORMY VYUČOVANIA VLASTIVEDY.....	14
2.1 Aktivita: Veselá žartovná príroda.....	14
2.2 Aktivita: Viem čo zjem.....	14
2.3 Aktivita: Ako vznikali mestá.....	15
2.4 Aktivita: Babka korenárka.....	16
2.5 Aktivita: Áno – Nie.....	17
2.6 Aktivita: Putujeme po stopách lesného muža.....	18
2.7 Aktivita: My sme malí remeselníci.....	21
2.8 Aktivita: Časová priamka.....	25
2.9 Aktivita: Ja a moji spolužiaci.....	26
2.10 Aktivita: Výlet do histórie.....	29
2.11 Aktivita: Rodokmeň.....	33
2.12 Aktivita: Triedime odpad.....	35
2.13 Aktivita: Mesto, rieka, hora.....	35
2.14 Aktivita: Vlastivedný kráľ.....	36
2.15 Aktivita: Holubník vo vlastivede.....	37
Záver	39

ÚVOD

V edukačnej práci sa venujem problematike využitia netradičných vyučovacích foriem vo vyučovaní vlastivedy na 1. stupni základnej školy, pretože si myslím, že v dnešnej dobe je pre učiteľov nevyhnutné, aby do vyučovania zaradovali okrem klasických vyučovacích metód aj tie formy vyučovania, ktoré vyžadujú vlastnú aktivitu a iniciatívu žiakov. Netradičné formy vyučovania môžu učiteľom i žiakom oživiť inak stereotypnosť vyučovania.

Učítelia často vyberajú metódy, ktoré dobre poznajú a dokážu ich didakticky použiť. To ale v dnešnej dobe nestačí, pretože chceme, aby sa škola stala miestom aktívneho zapojenia žiakov do vyučovacieho procesu. Je preto žiaduce, aby učítelia vyučovacie metódy ďalej spoznávali (napríklad sebavzdelávaním, samoštúdiom) a overovali si možnosti ich uplatnenia vo vlastnej praxi.

Svojou edukačnou prácou chcem ukázať, že uplatnenie netradičných foriem vo vyučovaní na 1. stupni už v najnižších ročníkoch deti motivuje k ďalšiemu učeniu, podporuje ich fantáziu, tvorivosť, rozvíja spoluprácu s ostatnými žiakmi a zároveň ich vedie k samostatnosti a zodpovednosti za svoje činy. Ďalej chcem ukázať, ako vhodne možno v dnešnej ponuke rozmanitosti vyučovacích metód netradičné metódy vo vyučovaní praktizovať a kombinovať s takzvanými tradičnými metódami. Netradičné metódy môže využiť už začínajúci učiteľ aj v triede, kde deti dosiaľ z väčšej časti neboli s týmito metódami oboznámené, a to v akomkoľvek predmete.

Edukačná práca obsahuje dve časti, teoretickú a praktickú. V teoretickej časti sa zaoberám všeobecnou klasifikáciou vyučovacích metód, výberom vyučovacích metód, pohľadom učiteľa a žiaka na vyučovacie metódy a najmä popisu a charakteristike jednotlivých netradičných foriem vyučovania a ich použitie v praxi. V praktickej časti popisujem priebeh rôznych aktivít na hodinách vlastivedy.

1. VYUČOVACIE METÓDY

V najvšeobecnejšej charakteristike môžeme chápať metódu ako cestu k cieľu, vyučovaciu metódu potom ako cestu k dosiahnutiu stanovených vyučovacích cieľov.

Podstata samotného slova metóda vychádza z gréckeho slova *methodos* vyjadrujúceho spojenie cesta smerom k cieľu.

Termín metóda nebýva vždy chápaný jednoznačne. Metódou možno označiť celý systém, komplexné postupy, výukové koncepcie, modely, projekty, čiastkové techniky, operácie, úkony. Je preto dôležité tento pojem pevne vymedziť a definovať.

Metóda nepôsobí izolovane, je súčasťou komplexu početných činiteľov, ktoré podmieňujú a ovplyvňujú priebeh výučby. Výuková metóda je nositeľom a realizátorom postupných krokov pri žiakovom osvojovaní učebných obsahov. Je nutné jednotlivé metódy kombinovať, vyberať vhodné organizačné formy, didaktické prostriedky, lebo len tak možno konkrétne metódu efektívne užiť na dosiahnutie vytýčených cieľov.

V dnešnej dobe nie je kladený dôraz iba na osvojovanie vedomostí žiakov, škola kladie aj nároky na rozvoj schopností, zručností, myšlienkových operácií, vytváranie postojov, presvedčenia a sociálnych kompetencií. Metódy sa tak utvárajú podľa aktuálnych podmienok výučby a konkrétne obsahy výučby sa utvárajú v súčinnosti učiteľa a žiakov.

Vyučovacie metódy tak plnia aktivizačné funkcie, kedy sa žiaci učia ovládať postupy, úkony, operácie, osvojovať si techniky práce a myslenia a funkcie komunikačné, ktoré sú chápané ako súčasť a predpoklad všetkých efektívnych interakcií medzi učiteľom a žiakom.

V tradičnom poňatí výučby sa výuková metóda často chápe ako činnosť učiteľa. Ten vo vyučovaní organizuje žiakovu prácu a určuje ciele a postupy. Na dosiahnutie výchovno-vzdelávacích cieľov je potrebná angažovanosť žiaka, ktorý si vhodne volenými metódami vo výučbe vytvára svoj vlastný učebný štýl a utvára si pozitívny postoj k vzdelávaniu.

1.1 Prehľad vyučovacích metód

V tejto kapitole je popísaný stručný prehľad rôznych vyučovacích metód. Pre učiteľov má tento prehľad význam, pretože si klasifikáciou ozrejmi podstatu a funkciu jednotlivých metód. Rôznorodé vyučovacie metódy ho môžu inšpirovať k inováciám užívaných postupov alebo k tvorivému experimentovaniu. Nižšie uvedené klasifikácie podľa Maňák, Šveca je kombinovaným pohľadom na vyučovacie metódy, charakterizované na základe kritérií stupňujúcich sa zložitosti edukačných väzieb.

Klasické vyučovacie metódy:

Slovné:	Rozprávanie Vysvetľovanie Prednáška Práca s textom Rozhovor
Názorno-demonštračné:	Predvádzanie a pozorovanie Práca s obrazom Inštruktáž
Vedomostno-praktické:	Napodobovanie Manipulovanie, laborovanie a experimentovanie

- Komplexné výukové metódy - Frontálne vyučovanie
- Skupinové a kooperatívne vyučovanie
 - Partnerské vyučovanie
 - Individuálna a individualizačná výučba, samostatná práca žiakov
 - Kritické myslenie
 - Brainstorming
 - Projektové vyučovanie
 - Dramatické vyučovanie
 - Otvorené učenie
 - Učenie v životných situáciách
 - Televízne učenie
 - Výučba podporovaná počítačom
- Aktivizujúce metódy
- Diskusná
 - Situačná
 - Heuristické riešenie problémov
 - Inscenačná
 - Didaktické hry

1.2 Výber vyučovacích metód

Dnešné pestrá ponuka vyučovacích metód by mala vychádzať z cieľa a obsahu vyučovania, mala by byť vhodne volená k záujmom a potrebám žiakov. Učiteľ by nemal vyberať metódy do vyučovania mechanicky, ale mali by vyplývať z podrobnej analýzy edukačnej situácie. Ak sa rozhodne pre premyslený výber metód a ponuku rôznych možností, ochráni ho práca s týmito metódami od stereotypu. Môže sa stať, že zavedenie niektorých nových, netradičných metód naruší v triede celý zabehnutý systém. Tu je potom na mieste, aby učiteľ uplatnil svoje subjektívne skúsenosti, preferencie a tvorivosť. Metódy vychádzajú z jeho vyučovacieho štýlu a vyhovujú učebnému štýlu žiakov. Učiteľ by mal rešpektovať subjektívne záujmy a potreby žiakov. Voľba vyučovacích metód by sa nemala stať mechanickou záležitosťou, ale mala by vychádzať z podrobnej analýzy edukačnej situácie. Ťažšie než voľba metód býva niekedy realizácia niektorých vybraných metód. Tie môžu vyžadovať zmeny v priestore triedy, zabezpečenie vhodných pomôcok a nezanedbateľná je aj časová náročnosť.

1.3 Vyučovacie metódy z hľadiska učiteľa a žiaka

Ak sa chceme zaoberať výukovými metódami, nesmieme zabudnúť na hlavných aktérov ich realizácie - učiteľa a žiaka. Vo výučbe sa interakcia učiteľ - žiak deje predovšetkým prostredníctvom vyučovacích metód. Môžeme ju chápať ako vzájomnú spoluprácu, keď učiteľ akceptuje psychologické, sociálne a individuálne osobitosti žiakov a žiak sa stotožňuje s vyučovacím cieľom.

"Spôsob uplatnenia vyučovacích metód je závislý na žiakovom štýle učenia a učiteľovom štýle vyučovania. Štýl učenia sa prejavuje v učebných činnostiach žiaka a štýl vyučovania sa odráža vo vyučovacích činnostiach učiteľa. "

(Maňák, Švec, 2003, s 30)

1.3.1 Učiteľ

Vyučovací štýl učiteľa je komplexnou charakteristikou učiteľa a má podľa Maňák, Šveca niekoľko vrstiev. Ide o to, akú učiteľ zvolí metódu, spôsoby riešenia pedagogických situácií a pedagogické vedomosti a zručnosti. Pedagogické zručnosti uplatňované vo vyučovacej metóde môžeme chápať ako neustále sa vyvíjajúcu kondíciu učiteľa voliť také spôsoby jednania, ktoré povedú v kooperácii so žiakmi k stanoveným výukovým cieľom. Uplatňovaním vyučovacích metód v rôznych situáciách získava učiteľ pedagogické skúsenosti. Tie sú dôležitým zdrojom pedagogických zručností, a to za predpokladu, že sú učiteľom spätne analyzované a ďalej spracovávané. Môžeme tak hovoriť o pedagogickej sebareflexii.

Učiteľ je jednou z profesií ohrozená tzv. syndrómom vyhasínaniu či vyhorenia (bournout effect). Súvisí so stresovými faktormi a nadmernou psychickou záťažou. Je to stav, kedy jedinec stráca záujem o svoju prácu, robí ju stereotypne, práca ho unavuje a vyčerpáva. U učiteľov je spojený najmä s únavou z vyučovania, s obavami z komunikácie s rodičmi detí, s povinnosťami mimo vyučovania, z vlastného neúspechu, nezaujmom o ďalšie vzdelávanie a s odporom k všetkým pedagogickým inováciám.

Učiteľ využívajúce vo výučbe aktivizujúce metódy je podľa môjho názoru aktívny, tvorivý, dobrý organizátor, rešpektuje individuálne potreby detí a nebojí sa poznávať a používať nové veci. Žiakov vedie demokratickým štýlom výučby, musí vedieť tolerovať "pracovný šum" a pohyb detí v triede. Myslím si, že vek učiteľa vo výbere týchto metód nehrá rolu, dôležitá je otvorenosť novým formám a metódam výučby. Učiteľovi, ktorý toto spĺňa, potom iste nehrozí syndróm vyhorenia či stereotypnosť výučby. V tom vidím hlavný prínos vyučovania.

1.3.2 Žiak

Štýl učenia každého žiaka je jeho individuálnou záležitosťou, ktorou sa navzájom odlišuje od ostatných. Ak chce učiteľ žiakov učebný štýl zmeniť, musí ho najprv spoznať.

Aktivizujúce metódy môžu ovplyvniť štýl učenia žiaka, jeho učebné zručnosti a návyky. Motivujú žiakov k pozitívnemu a efektívnemu prístupu k učeniu, k objavovaniu, vedú ich postupne k schopnosti osvojovať si nové učebné postupy, plánovať si svoje učenie a robiť kontrolu a sebahodnotenie. Žiaci sa tak učia individuálnemu i skupinovému riešeniu úloh a problémov.

1.4 Aktivizujúce metódy

"Aktivizujúce metódy sa vymedzujú ako postupy, ktoré vedú výučbu tak, aby sa výchovno-vzdelávacích cieľov dosahovalo hlavne na základe vlastnej učebnej práce žiakov, pričom dôraz sa kladie na myslenie a riešenie problémov." (Maňák, Švec 2003, s 105)

Táto koncepcia metód je spojená s novým pohľadom na pozíciu žiaka v edukačnom procese. Aktivizujúce metódy prispievajú k prekonávaniu stereotypov vo výučbe a podporujú tvorivosť učiteľov. Núti učiteľa voliť nové cesty vo svojej práci a vytvárať podmienky pre všestranný rozvoj osobnosti každého dieťaťa.

Tieto metódy majú veľký prínos na rozvoj osobnosti žiaka. Zameriavajú sa na myšlienkovú a charakterovú samostatnosť, zodpovednosť a tvorivosť. Zvýrazňujú angažovanosť žiakov pri výučbe a bezprostrednej výrazné zapojenie do vyučovacích aktivít. Vychádzajú v ústrety individuálnym potrebám jednotlivca, počítajú so záujmom žiakov. Netradičný prístup k učeniu rozvíja ich kreativitu, zvedavosť, pozitívne postoje ku škole a učenie vôbec. Aktívne

vyučovanie tak priaznivo ovplyvňuje triednu aj školskú klímu tým, že prepája teoretické poznatky s životnou realitou.

1.4.1 Metódy diskusné

"Vyučovacia metóda diskusie je taká forma komunikácie učiteľa a žiakov, pri ktorej si účastníci navzájom vymieňajú názory na danú tému, na základe svojich vedomostí pre svoje tvrdenia uvádzajú argumenty, a tým spoločne nachádzajú riešenie daného problému."
(Maňák, Švec 2003, s. 108)

Metóda diskusie plynulo nadväzuje na metódu rozhovoru a jej varianty. Z historického pohľadu sa táto metóda vyvíjala od silne riadených, direktívne vedených foriem výučbového rozhovoru k voľnejším typom, k dialógu, k diskusii.

Metóda diskusie sa užíva najmä v situáciách:

- keď môžeme mať na javy, problémy rôzne názory
- keď sa zoznamujeme s novými alebo zaujímavými poznatkami alebo skúsenosťami.
- keď sa téma týka hodnotových postojov
- pri vytváraní vlastného názoru a pri jeho obhajobe.

Diskusie je konverzácia a nie monológ alebo séria otázok. Jedná sa o komunikáciu v skupine žiakov, ktorí riešia určitý problém. Zapojiť by sa mali všetci účastníci a mali by sa snažiť prejavíť svoj názor. Niektorí však môžu byť aktívna len tým, že sa nevyjadrujú k téme, ale pozorne počúvajú. Diskusia je efektívnym nástrojom pre výcvik žiakov v komunikácii a pri zaujímaní pozitívnych sociálnych postojov. Umožňuje uplatňovať myslenie a úsudok v praxi, pretože žiaci môžu reagovať na protikladné názory a postoje. Tým cibera svoje myslenie, rozvíjajú tvorivé prístupy pri riešení konkrétnych prípadov a situácií a korigujú svoje názory prostredníctvom spätnej väzby od svojich rovesníkov.

Úspech diskusie záleží aj na jej riadení. Dôležité je otvorenie diskusie, kedy sú žiaci uvedení do témy a pochopia jej cieľ. Učiteľ by mal mať premyslený plán priebehu diskusie a spôsob, akým debatu podnieti. Môže sa jednať o provokatívnu či vtipnú otázku, text, obrázok, test, videozáznam a pod. Učiteľ by mal dať priestor na vyjadrenie ostatným účastníkom diskusie. Riadením diskusie môže byť miesto učiteľa poverený aj vyspelejší žiak, ktorý má už nejaké skúsenosti a predpoklady k vedeniu zmysluplnej diskusie. Na prvom stupni základnej školy by som odporúčala diskusiu viesť učiteľom, žiaci ju môžu riadiť skôr vo vyšších ročníkoch.

Hlavné zásady úspešného dialógu a diskusie:

- Oponent nie je nepriateľom, ale partnerom, s ktorým hľadáš pravdu.
- Snaž sa porozumieť druhému. Nemožno vyvracať ani uznávať tvrdenie oponenta, ak nebolo správne pochopené.
- Tvrdenie bez vecných dôkazov nie je argument. Ide iba o tvoj názor, ktorému nemusí partner prikladať význam.
- Drž sa témy. Nevyhýbaj sa nepríjemným otázkam, tým, že zavedieš diskusiu na inú tému.
- Nesnaž sa mať posledné slovo. To že oponent nehovorí, neznamená vyvrátenie jeho argumentov. Nenapádaj osobu oponenta ani neznižuj jeho dôstojnosť. V tom prípade nemáš právo zúčastniť sa diskusie.

- Diskusia vyžaduje disciplínu. Svoje úsudky a tvrdenia formulujte rozumom, nie emóciami. Citmi ovládaný jedinec nie je schopný viesť zmysluplný rozhovor s druhými ľuďmi.
- Nezamieňaj dialóg s monológom. Všetci majú rovnaké právo na vyjadrenie svojho postoja. Šetri časom.

1.4.2 Metódy heuristické, riešenie problémov

"Heuristika (z gr. Heuréka = objavil som, našiel som) je veda skúmajúca tvorivé myslenie, aj heuristická činnosť, tj spôsob riešenia problémov. Prostredníctvom heuristických metód sa učiteľ snaží žiakov získať pre samostatnú, zodpovednú učebnú činnosť rôznymi technikami, ktoré majú podporovať objavovanie, pátranie, hľadanie napr. kladením problémových otázok, expozíciou rôznych rozporov a problémov, zoznamovaním sa zaujímavými prípadmi a situáciami a pod "

(Maňák, Švec, 2003, s 113)

Keďže spoločnosť kladie na školu požiadavku rozvíjať žiakov ako aktívny a tvorivé osobnosti, úloha heuristických metód v súčasnej výučbe výrazne posilňuje. Učiteľ žiakom poznatky priamo neoznamuje, ale vedie ich k tomu, aby si ich sami samostatne osvojovali. Pomáha žiakom, radí im a ich objavovanie riadi a usmerňuje.

V slovenských školách sa všeobecné heuristické postupy a metódy riešenia problémov čiže problémová výučba postupne do výučby začínajú zaraďovať. Hlavným dôvodom, ktorý neumožňoval ich použitie v praxi už skôr, bola chýbajúca dlhodobá zameranosť výučby na tieto spôsoby práce a tiež nedostatočná pripravenosť žiakov na samostatné a tvorivé aktivity.

Učenie cestou samostatného objavovania predstavuje pre žiakov spôsob poznávania a osvojovania poznatkov. Žiaci musia byť vybavení predbežnými vedomosťami a zručnosťami. Cieľ by mal byť primeraný a jasne vymedzený. Hlavným zmyslom je podnecovať u žiakov samostatné, tvorivé myslenie. Žiaci k tomu potrebujú zvládnuť rad zručností a pracovné návyky a úkony. Napríklad vyhľadávanie, zhromažďovanie, triedenie a usporadúvanie dát, údajov, informácií, kladenie otázok a tvorbu hypotéz, techniku riešenia rozporov a problémov atď. Metódu nemožno použiť za všetkých okolností a vo všetkých prípadoch. Má aj svoje negatívne stránky ako je časová náročnosť či niekedy nemožnosť žiakov samostatne dôjsť k očakávaným výsledkom. Preto býva v počiatočných fázach heuristická metóda zastúpená metódou riadeného objavovania alebo metódou riadenej diskusie.

Metóda riešenia problému, problémová výučba je považovaná za najefektívnejšiu a najprepracovanejšiu heuristickú výučbovú stratégiu. Predstavuje učenie pokusom a omylom, pri ktorej sa žiak učí zo svojich úspechov, ale aj z chýb a neúspechov. Žiak sa učí rozlišovať skutočné problémy od pseudoprotblémov, chápe podstatu problémové situácie, preniká do štruktúry problémov a učí sa problémy riešiť.

Vo výučbe je problém druhom situácie, kedy ho žiak nie je schopný vyriešiť na základe svojich vedomostí a znalostí. Žiak túto nejasnú, ťažkú situáciu musí riešiť aktívnym skúmaním, myslením. Problémom nazývame prekážku, rozpor, nehodu, nesúhlas, konflikt, protiklad, ktoré u žiakoch vzbudí záujem o vyriešenie a vybočuje z bežného stereotypného vnímania. Veľmi dôležitým krokom je samotný problém objaviť. Deti mladšieho školského veku často kladú problémové otázky, ktoré sú spojené s objavovaním a chápaním sveta.

1.4.3 Metódy situačné

"Situačné metódy sa vzťahujú na širšie zázemie problémov, na reálne prípady zo života, ktoré predstavujú špecifické, ťažké javy vyvolávajúce potrebu stotožniť sa s nimi, vyžadujúce angažované úsilie a rozhodovanie."

(Maňák, Švec 2003, s. 119)

Podstatou situačných metód je riešenie problémového prípadu. Ten musí odrážať nejakú reálnu udalosť, zobrazovať určitý komplex vzťahov a okolností. Z pedagogického hľadiska tvorí prípad metodicky spracovaný materiál postihujúci reálnu problémovú situáciu, ktorej riešenie nie je jednoznačné. Žiaci sa pri jej riešení učia premyslene konať a zvládať problémy, ktoré prináša prax.

Využitie situačných metód vo výučbe je úspešné, najmä ak nadväzuje na menej komplexné vyučovacie metódy. Predpokladom je, že žiaci ovládajú základné zručnosti myšlienkových operácií, sú samostatní a majú primerané vedomosti a skúsenosti z danej oblasti. Hlavnou prednosťou týchto metód je zameranosť na prax, dôraz na konkrétnosť riešenia, výcvik v rozhodovaní, aktívne sociálne učenie a aplikácie teoretických poznatkov. Za nedostatky sa považujú časová a materiálová náročnosť, skreslenie a zjednodušenie riešeného problému.

Na prvom stupni základnej školy sa tieto metódy využívajú najmä vtedy, keď učiteľ chce zvýrazniť niektoré udalosti, priblížiť žiakom určité problémy a situácie. Vhodná téma môže čerpať z hodín vlastivedy, literárnej výchovy, z prierezových tém rámcového vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie a využívať ich pri riešení závažných problémov v triede.

Varianty

Metóda analýzy situácie

Pôvodná situačná metóda je založená na dôkladnom individuálnom štúdiu písomných materiálov. Po ich zoznámení nasleduje diskusia v triede vedená učiteľom. Možno prerokovať zložitejšie prípady aj v menších skupinách. Dôraz je kladený na logické vyjadrovanie, samostatné myslenie, analýzu a hodnotenie situácie, možné varianty a výber najlepšieho riešenia danej situácie.

Riešenie konfliktné situácie

Ťažisko tejto metódy je v osobných vzťahoch. Učiteľ zoznami žiakov s rozporným prípadom formou krátkej správy. Podané úvodné informácie sa už nedopĺňajú, ale vyžadujú od žiakov návrhy riešení. Tento variant pripravuje na rozhodovanie v časovej tiesni a pri neúplnej znalosti potrebných údajov. Preto tiež nemusí byť nutne nenájde uspokojivé vyústenie a vyriešenie situácie.

Metóda incidentu

Učiteľ žiakom podá krátku ústnu správou o určitej udalosti. Na riešenie však žiaci potrebujú ďalšie informácie. Tie získajú otázkami na vedúceho skupiny (20-30min). Žiaci potom formulujú podstatu prípadu a navrhujú rôzne riešenia. Žiadne ďalšie informácie už nedostanú. Ak nedôjde k zhodnému výsledku, diskutuje sa v skupinách. Skutočný príbeh a vyústenie prípadu v praxi nakoniec oznami vedúci. Žiaci sa učia triediť informácie, orientovať sa v zložitých a nejasných situáciách a odhadovať výsledok.

1.4.4 Metódy inscenačné

"Podstata inscenačnej metódy spočíva v prijímaní a stvárnení rolí osôb zúčastnených v určitej simulovanej sociálnej situácii. V podstate ide o problémovú metódu, ktorá sa približuje ľudskému konaniu v reálnej situácii. "

(Maňák, Švec 2003, s 35)

Jedná sa o simuláciu nejakej udalosti. V tejto metóde sa kombinuje hranie úloh a riešenie problémov. Deje sa tak predvádzaním určitých ľudských typov, zobrazovaním reálnych životných situácií, alebo kombináciou oboch spôsobov. Inscenácia znamená pre žiakov možnosť získať nové zážitky, osvojiť si adekvátne spôsoby správania a konania, zoznámiť sa s možnými budúcimi profesiami. Prehĺbuje sa osvojené učivo, objasňujú sa otázky ľudských osudov, osvetľujú sa motívy a city ľudí.

Inscenačnej metódy sú náročné na realizáciu, preto sa efektívne uplatňujú skúsení učitelia a pripravení žiaci. Hlavným prínosom je proces, ktorý vedie k predvedeniu inscenácie a žiakove postoje, ktoré v ňom inscenácie vyvoláva.

Žiaci tu majú veľký priestor pre rozvoj osobnosti, vlastné aktivity, tvorivosti, improvizácie, kultivácia reči. Dôležitý je sociálny kontakt, vystupovanie pred ostatnými a získané zážitky z inscenácie. Negatívne stránkou môžu byť žiaci, ktorí neberú hranie rolí príliš vážne a inscenáciu považujú iba za zábavu.

Učiteľ by mal žiakov pre hranie rolí motivovať a rozvíjať ich predstavivosť a tvorivosť. Nevyhnutné je tiež vytvorenie priateľskej, otvorenej atmosféry. Pre učiteľov vyžadujú tieto metódy premyslenú metodickú i organizačnú prípravu. Možno nadväzovať na predchádzajúce skúsenosti žiakov v diskusiách a pri riešení problémov.

Varianty

Štruktúrovaná inscenácia

Realizuje sa vo väčšej skupine účastníkov, pridržuje sa premyslené stavby deja a opiera sa o vopred stanovený scenár, sú dané pevne rozpracované úlohy.

Neštruktúrované inscenácie

Rieši konkrétny problém zo života bez detailne prepracovaného scenára. Scenár je veľmi stručný a objavuje sa tak priestor pre individuálne stvárnenie. Je vhodné ju vykonávať až keď sú žiaci oboznámení so štruktúrovanými inscenáciami a majú s nimi určité skúsenosti. Nie je potrebná dlhodobá príprava, niekedy nadväzuje na metódu problémovú alebo situačnú.

Hranie rolí vo dvojiciach

Je vhodné pre neskúsených žiakov, stáva sa prípravou na zložitejšie situácie. Osvedčuje sa napríklad pri výučbe cudzích jazykov.

Dramatická výchova

V poslednej dobe stúpa záujem o túto metódu. Je chápaná ako systém aktívneho, sociálne umeleckého učenia. Využíva sa základných princípov a postupov drámy a divadla k naplneniu výchovno-vzdelávacích cieľov.

1.4.5 Didaktické hry

"Didaktickú hru možno vymedziť ako takú sebarealizačnú hodnotu jedincov alebo skupín, ktorá slobodnú voľbu, uplatnenie záujmov, spontánnosť a uvoľnenie prispôsobuje pedagogickým cieľom.

Didaktická hra musí mať určený cieľ. Mala by v edukačnom procese prispievať k rozvoju sociálnych, kognitívnych, kreatívnych, telesných, vôľových a estetických kompetencií žiakov. Veľkú úlohu hrá motivácia žiakov. Vo vyučovaní je táto metóda veľmi prospešná. Deti didaktická hra baví, aktívne sa do nej zapoja, bez toho, aby si uvedomili, že sa niečomu novému naučili či zopakovali prebranú látku. Deje sa tak prirodzenejšou cestou, žiaci si pri hrách upevňujú zmysel pre spravodlivosť, samostatnosť, sebaovládanie, schopnosť sebareflexie. Učia sa riešiť konkrétne problémy, problémové situácie, zvykajú si na možné nové podmienky. Hrou deti rozvíjajú sociálne vzťahy v triede, učia sa komunikovať, spolupracovať, vcítiť sa do druhého.

Učiteľ by mal didaktické hry využívať, ich použitie súvisí s jeho tvorivosťou, aktivitou, organizačnými schopnosťami, nápaditosťou. Hry môže podľa aktuálnych potrieb žiakov obmieňať, vymýšľať alebo je vytvárať za pomoci žiakov. K dispozícii učiteľom tiež slúži hojnosť vydaných kníh a príručiek o didaktických hrách.

Myslím si, že využitie didaktických hier je pre školu veľkým prínosom a ich využitie by nemalo chýbať vo výučbe všetkých predmetov na 1. stupni základnej školy.

Pri metodickej príprave na využitie didaktických hier musí učiteľ rešpektovať tieto zásady:

1. vytýčiť si cieľ hry
2. stanoviť časový limit hry
3. pomôcky k hre
4. vhodné miesto
5. zistiť pripravenosť žiakov na daný predmet
6. vysvetliť či ujasniť si so žiakmi pravidlá hry
7. vymedziť vedúceho hry a jeho úlohu pri hre (väčšinou sa ním stáva učiteľ)
8. spôsob hodnotenia
9. možné obmeny danej hry.

2 NETRADIČNÉ FORMY VYUČOVANIA VLASTIVEDY

Hlavným cieľom praktickej časti edukačnej práce je priblížiť a ukázať možné zapojenie netradičných foriem vyučovania vlastivedy na 1. stupni ZŠ.

Chcela som deťom ponúknuť možnosť, aby sa zamysleli nad tým, že ku svojim spolužiakom môžu pristupovať aj inak. Preto som sa rozhodla, že vo svojich hodinách budem viac pôsobiť na "stmelovanie" triedy, utváranie dobrého kolektívu, viesť deti k spolupráci a tolerancii druhých. Ďalej som potom chcela viesť žiakov k sebareflexii a hodnoteniu ostatných spolužiakov.

2.1 Aktivita: Veselá žartovná príroda

Cieľ aktivity: Pozorovanie prírody, cielene určovať predmety, ktoré na dané miesto nepatria

Tematický okruh: Rozmanitosť prírody

Pomôcky a príprava: Učiteľ si vopred pripraví rôzne druhy ovocia, zeleniny a prírodnín, ktoré rozmiestni na lesnú cestičku.

Prostredie: Les, záhrada, školská aleja, cestička popri škole

Vek účastníkov: 9-10 rokov

Doba trvania: 20-25 minút

Motivácia: Cestou do školy som si všimla niečo zvláštne na tejto cestičke. Pôjdete po nej a všimnete si to tiež?

Popis aktivity: Cestičku vyznačíme nápadným červeným, alebo žltým krepovým papierom. Popri trase rozmiestnime napríklad citrón na smrek, jablká na jedľu, šišky na dub, rôzne kvety a listy na ihličnaté stromy a podobne. Žiaci prechádzajú po trase jednotlivo, alebo v skupinách. Ich úlohou je zapamätať si všetky nezmysly, ktoré po ceste objavili. Výsledky zapíšu do tabuľky.

Poznámky: Pri väčšom počte žiakov je vhodné zapojiť do hry ešte jedného vyučujúceho. Hru sme hrali v okolí školy s tým, že sme vytýčili trasu popri škole a žiaci sa pohybovali v skupinách. Hra sa žiakom veľmi páčila.

2.2 Aktivita: Viem čo zjem

Cieľ aktivity: Rozpoznávať zdravé a nezdravé potraviny

Tematický okruh: Zdravie a zdravá výživa

Pomôcky a príprava: Rôzne letáky a obrázky potravín obchodných reťazcov

Prostredie: Trieda

Vek: 7-10 rokov

Doba trvania: 20-25 minút

Motivácia: Každý z nás vie niečo o výžive. Vieme čo má naša strava obsahovať, ako má vyzerať náš jedálny lístok. Rodičia vám dávajú zdravú desiatu. Ukážeme si pyramídu zdravej výživy.

Popis aktivity: Učiteľ rozmiestni po triede rôzne výstrižky potravín – ryby, mäso, bielkoviny, tuky, sacharidy, zemiaky, škroby, mliečne výrobky, zelenina a ovocie. Vyzve žiakov aby našli potraviny a pokúsili sa ich umiestniť do pyramídy výživy. Žiaci sa prejdú po triede a umiestnia potraviny do pyramídy na magnetickej tabuli. Zároveň ju predstaví a vysvetlí prečo ju vybral. Hotovú pyramídu umiestnime na nástenku, alebo v školskej jedálni.

Obmena aktivity: Pri mladších žiakoch som volila podobnú hru, projekt v ktorom iba triedili potraviny na zdravé a nezdravé. Napríklad ovocie, zeleninu, sladkosti a podobne. Zostavili plagáty, ktoré sme vystavili v triede.

Obrázok 1 Viem čo zjem

Zdroj: súkromný archív

Obrázok 2 Viem čo zjem

Zdroj: súkromný archív

2.3 Aktivita: Ako vznikali mestá

Cieľ aktivity: Pochopiť a vytvoriť projekt stredovekého mesta

Tematický okruh: Tradície a zvyky – život v stredovekom meste

Pomôcky a príprava: Kartón, lepidlo, výkresy, rôzne malé škatule a iné drobné predmety, farby, lepiaca páska

Prostredie: Trieda

Vek: 9-10 rokov

Doba trvania: 2 hodiny

Motivácia: Žiaci aj učiteľ sú oblečení v stredovekých kostýmoch (zapožičané zo školského divadielka), hrá stredoveká hudba, ktorá umocňuje atmosféru

Obrázok 3 Ako vznikali mestá

Zdroj: súkromný archív

Obrázok 4 Ako vznikali mestá

Zdroj: súkromný archív

Popis aktivity: Učiteľ žiakom porozpráva o meste Prešov. Projektu predchádza vychádzka do starého mesta, exkurzia - hradby, kostol, bašta, Caraffova väznica, a podobne. Rozdelíme sa do skupín po štyroch. Majú za úlohu zostaviť mesto s hradným múrom, vodnou priekopou, uličkami, domami, tak že si úlohy rozdelia a maketu mesta zhotovia pod vedením učiteľa. Jednotlivé skupinky vyrobia z pripraveného materiálu rôzne budovy, ktoré im určí učiteľ. Na záver vymaľujú všetko temperovými farbami a jednotlivé budovy makety označia menovkou. Žiakom sa tento projekt veľmi páčil, veľa sa toho naučili, pracovali spoločne v skupine, rozdelili si úlohy a tak každý vyrábala niečo, aj ty menej zruční tu našli uplatnenie.

Poznámky: Projekt sa dá realizovať na akékoľvek mesto so stredovekou históriou, alebo s obmenami na každé mesto, obec.

2.4 Aktivita: Babka korenárka

Cieľ aktivity: Pomocou vône rozlíšiť jednotlivé druhy korenia a určiť ich názvy

Tematický okruh: Tradície a zvyky – ako sa žilo v minulosti

Pomôcky a príprava: Učiteľ pripraví rôzne druhy korenia a liečivých rastlín, ktoré vloží do papierových vrecúšok. Ďalej pripraví tabuľku, na zapisovanie názvov korení a bylín.

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9-10 rokov

Doba trvania: 20 minút

Motivácia: Pomáhate doma rodičom s varením? Ak áno, budete vedieť rozoznať podľa vône nasledujúce bylinky a korenie.

Popis aktivity: Učiteľ rozmiestni po triede vrecúška s korením a bylinkami, žiaci postupne chodia po triede a skúmajú vrecúška. Žiaci priradujú čísla k názvom bylín a korenia. Príklady korenín – harmanček, rasca, nové korenie, levanduľa, materina dúška, čierne korenie, sušená citrónová a pomarančová kôra, klinčeky, repík, majorán, šalvia.

Poznámky: Pri realizácii hry v praxi sme sa pokúsili spoznávať korenie aj iným spôsobom – napríklad hmatom, zrakom, chuťou. Hodinu sme ukončili ochutnávkou bylinkovo – ovocného čaju s medom, ktorý sme si uvarili.

Obrázok 5 Babka korenárka

Zdroj: súkromný archív

Obrázok 6 Babka korenárka

Zdroj: súkromný archív

2.5 Aktivita: Áno - nie

Cieľ aktivity: Žiaci určujú správnu odpoveď na zadané otázky. Odpovede vyjadrujú pohybom.

Tematický okruh: Príroda

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 8 rokov

Doba trvania: 10 minút

Motivácia: Zahrajme sa hru, v ktorej budete odpovedať na moje otázky pohybom

Popis aktivity: Učiteľ rozdelí žiakov na dve skupiny. Jedna skupina predstavuje ÁNO a druhá skupina predstavuje NIE. Žiaci sa pohybujú voľne po triede. Učiteľ prečíta tvrdenie. Ak si žiaci myslia, že odpoveď je ÁNO, presunú sa k oknu. Ak je odpoveď NIE, presunú sa k dverám. Taktiež môžu obmieňať spôsob pohybu. Napríklad chôdzou, skákaním na jednej nohe, poskokmi a podobne.

Príklady tvrdenia

- Lietadlo je neživá prírodnina
- Voda je ľudský výtvar
- Rastliny sú živé prírodniny
- Piesok je neživá prírodnina
- Pôda je ľudský výtvar

Poznámky: Hra sa využíva na precvičovanie učiva rôznych tematických okruhov a môžeme ju kedykoľvek využiť počas vyučovacej hodiny (pri opakovaní a podobne). Spestríme tak vyučovanie a hravo zopakujeme učivo.

2.6 Aktivita: Putujeme po stopách lesného muža

Cieľ aktivity: Orientácia na mape Slovenska

Tematický okruh: Objavujeme Slovensko

Pomôcky a príprava: Mapa Slovenska, pracovný list - Putujeme po stopách lesného muža

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 8-10 rokov

Doba trvania: 25 minút

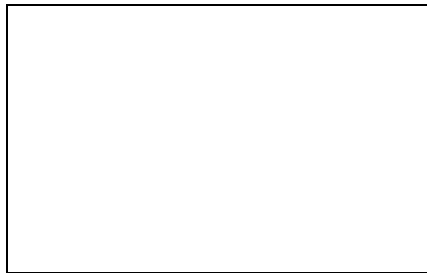
Motivácia: Lesný muž sa môže ubehať, aby prírodu ustrážil a ochránil. Ľudia si ju totiž veľmi často mylia s odpadkovým košom a správajú sa k nej nepekne. Čo prírode škodí?

Popis aktivity: Pracovný list - Putujeme po stopách lesného muža

Pracovní list Putujeme po stopách lesného muža

Lesný muž sa môže ubehať, aby prírodu ustrážil a ochránil. Ľudia si ju totiž veľmi často mýlia s odpadkovým košom a správajú sa k nej nepekne. Napíš, čo prírode škodí:

Vezmi si na pomoc farbičky a pokús sa nakresliť značku, ktorá by ľuďom prikazovala, aby chránili krajinu. Vymysli pre ňu aj tvar – napríklad môže vyzerat' ako kľúčová dierka alebo kvapka dažďa. Určite si poradíš.

Nájsť lesného muža v horách je ako hľadať ihlu v kope sena. Raz je tu a hneď zasa inde. Akoby mal na nohách sedemmíľové čižmy. Kým sa za ním vydáme, tak si precvičíme pozornosť, aby nám v horách a lesoch neprekĺzla ani myš.

Na týchto zdanlivo rovnakých lesných mužoch nájsi päť rozdielov. Potom ich zapíš do riadkov pod obrázkami.

Úloha je vďaka tebe splnená na jednotku. Nebudeme sa teda ďalej zdržiavať a pustíme sa po stopách lesného muža, možno ho objavíme. Vezmi si na pomoc mapku. Obuj si poriadne pevné topánky a vyrazíme!

Lesný muž má veľa povinností. Svoje územie má rozdelené na nížiny, doliny a pohoria. Sú to odlišné územia a každé územie má svoje čaro.

Doliny sú husto obývané a rozprestierajú sa pozdĺž riek.....

Na svojej obchôdzke prechádza lesný muž najskôr

nížinu, ktorej súčasťou je ostrov. Vzápätí vchopne do

..... nížiny. Rastú tu husté borovicové lesy, nazývané

..... Posledná nížina je na východe:

..... nížina. Túto musí stále kontrolovať, lebo je to oblasť, v

ktorej hrozí vypuknutie Klenotmi našej krajiny sú pohoria. Cez

Malé na západe prechádza lesný muž dobre obutý a oblečený cez

Považský a vrchy sa vydáva smerom na

sever. Cez Štiavnické s ním vojdeme na územie Malej a Veľkej

..... V tejto oblasti musí strážiť rozličné typy stromov v

závislosti od nadmorskej výšky: Často sú to chránené

oblasti a ľudia musia rešpektovať príkazy tých, ktorí majú túto oblasť na starosti. Na

hraniciach s Poľskom skontrolujeme najchladnejšie územie na Slovensku

..... Najviac ľudí láka návšteva a

..... Tatier. Či v lete, či v zime, je tu mnoho návštevníkov. Práve preto

lesný muž stráži zvieratká a rastlinky chránené zákonom, aby sa mohli ich krásou kochať aj

ďalšie generácie.

Aktivita: My sme malí remeselníci

Cieľ aktivity: Priblížiť deťom remeslá, historické súvislosti, spestrenie hodiny

Tematický okruh: Spoznávame dejiny Slovenska

Pomôcky a príprava: Modelovacia hmota – plastelína, drôtičky, korálky, pomôcky na paličkovanie(vankúš, špendlíky, paličky), mapa, pracovný list My sme malí remeselníci, cechovačný list.

Prostredie: Trieda

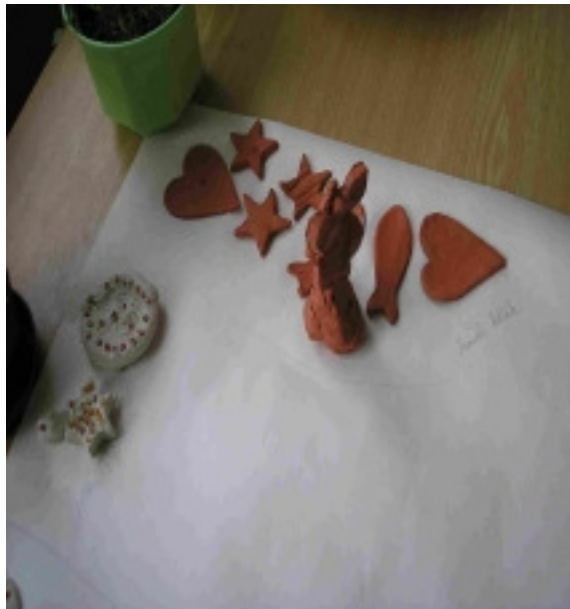
Vek žiakov: 9-10 rokov

Doba trvania: 2-3 hodiny

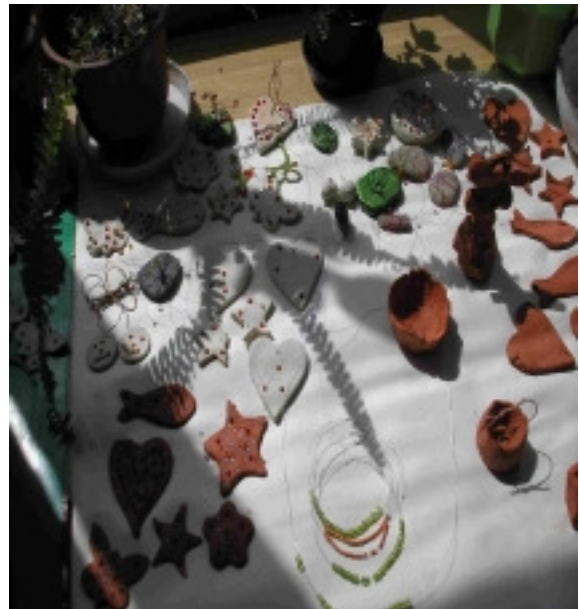
Motivácia: Dnes sa zmeníme na remeselníkov v stredovekom meste. Každý z vás sa bude učiť u svojho majstra ako učeň, stane sa tovarišom, a bude putovať po slovenských mestách a učiť sa remeslo. Vyberte si, ktoré remeslo sa chcete vyučiť.

Popis aktivity: Tento projekt vyžaduje prípravu učiteľa. Rozdelíme triedu na tri stanovišťa.

Stanovište č.1: Hrnčiari – venujú sa modelovaniu úžitkových predmetov ako sú krčahy, hrnce, taniere, vedrá, poháre a podobne. Používame plastelínu, alebo modelovaciu hmotu podobnú hline, ktorá tvrdne na vzduchu.

Obrázok 7 Remeselníci

Obrázok 8 Remeselníci

Zdroj: súkromný archív

Zdroj: súkromný archív

Stanovište č.2: Paličkárky - Čipkárky – Keďže sme mali v triede dievčatko, ktoré vedelo robiť paličkovanosú čipku, využili sme to a naučili sme sa základné uzlíky a postupy paličkovanej čipky.

Obrázok 9 Remeselníci

Zdroj: súkromný archív

Stanovište č.3: Zlatníci a šperkári . venovali sa výrobe šperkov z drôťkov a korálikov.

Učiteľ riadi a usmerňuje prácu žiakov. Nasleduje putovanie tovarišov z mesta do mesta. Precvičujeme orientáciu na mape. Žiaci striedavo prichádzajú k tabuli a putujú prstom po mape.

Obrázok 10 Remeselníci

Zdroj: súkromný archív

Obrázok 11 Remeselníci

Zdroj: súkromný archív

Aké iné remesla poznáte? Vypracujte pracovný list *My sme malí remeselníci*

Pracovný list My sme malí remeselníci

Vyfarbi remeselníkov a ich výrobky rovnakou farbou

Baníci	Chlieb, rožky
Pekári	Torty, zákusky
Medovníkári	Medovníky
Cukrári	Uhlie, zlato, striebro, soľ
Včelári	Med
Mäsiari	Mäso, klobásy, šunka
Garbiari	Čižmy
Krajčíri	Komíny
Murári	Sukne, košele
Kominári	Domy, mosty
Kováči	Nábytok
Stolári	Sekery, ploty, lopaty
Čipkári	Čipky

Úloha č. 1: Pekár upeče každý deň 25 chlebov. Koľko chlebov upeče za týždeň

.....

Úloha č. 2: Stolár vyrobil stôl. Použil 25 klinec. Koľko klinec potrebuje na výrobu 4 stolov.

.....

Spesťrením tohto projektu je hra na pantomímu. Žiaci vo dvojici znázornia určité remeslo a ostatné ho musia uhádnuť. Napríklad kováč bude ukazovať kovanie, stolár výrobu stola a podobne.

Úlohy ste splnili, dostávate cechovačný list. Ste vyučení remeselní majstri.

CECHOVAČNÝ LIST

Dáva sa na známosť , že tohto slávneho dňa

.....

bol prijatý do váženého cechu

.....

Touto listinou sa potvrdzuje oprávnenosť užívať všetky práva a povinnosťi tovaríšob cechu. Tovaríš sa pod prísahou zaväzuje, že ustanovenia cechu sí bude nadosmrťi vážiťi, v úcte predstavensťvo svoje matí a prácu svoju vždy svedomite vykonávaťi bude.

V Petrovanoch

Veľmajster

Cechmajster

2.7 Aktivita: Časová priamka

Cieľ aktivity: Pochopiť čo je časová priamka, storočie

Tematický okruh: Spoznávame dejiny

Pomôcky a príprava: Učiteľ si pripraví obrázky z rôznych období – Egyptské pyramídy, Staroveký Rím, Mária Terézia, 1. Svetová vojna, súčasnosť a podobne.

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9 rokov

Doba trvania: 15 minút

Motivácia: Spomeňte si, čo všetko ste zažili minulý rok. Všetky udalosti, ktoré sa udiali následne usporiadajte podľa toho, ako po sebe nasledovali. Učiteľ so žiakmi spomenie spoločné udalosti, ktoré spolu zažili. Napríklad zápis do prvého ročníka, vystúpenie v Domove dôchodcov, slávnostnú akadémiu a podobne. Na tabuli načrtneme našu časovú priamku minulého školského roka.

Podme spolu do dávnejšej minulosti. Každý kút v našej triede je bránou do iného času, obdobia. Vojdite a skúmajte, čo ste našli.

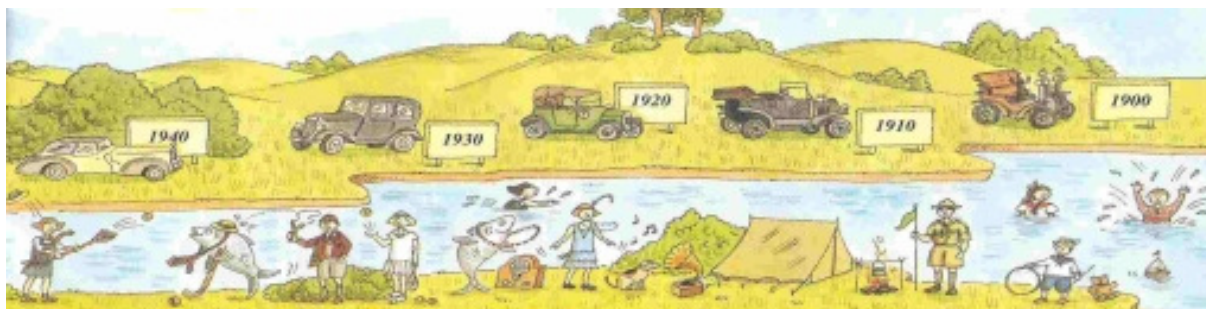
Popis hry: Vopred pripravíme predmety a obrázky do rôznych kútov triedy

- Presýpacie hodiny, mobilný telefón, autíčko / hračka /kompas
- Uhlie, cukor, múka, soľ, striebro, zlato, železo
- Papier, pero, školská taška, zošit, vodové farby,
- Príbor, chlieb, cd disk, tanier, sekera, koryto

Žiaci vchádzajú pomyselnou bránou do minulosti, skúmajú jednotlivé predmety. Ich úlohou je uhádnuť, ktorý predmet je najstarší, ktorý predmet je najmladší. Skúmajú z čoho sú vyrobené. Teraz si ukážeme časovú priamku výtvorov a vynálezov. Všimnite si ako sa menilo oblečenie, móda plaviek a autá.

Takto si môžeme urobiť časové priamky našich dejín, čohokoľvek.

Obrázok 12 Časová priamka

Prameň: Edmonds W., 1994, s. 68

Aktivita: Ja a moji spolužiaci

Cieľ aktivity: Cieľom tejto hodiny bolo ukázať žiakom efektívne využívanie voľného času a aktivity zamerané na spoločnú činnosť triedy. Žiak toleruje názory druhých, vníma svoju jedinečnosť. Žiak toleruje názory druhých, vníma svoju jedinečnosť. Žiak oznámi informácie, reaguje na otázky druhých. Žiak získa informácie od ostatných vhodne zvolenými otázkami. Žiak pozná možnosti vhodne stráveného voľného času, riadi sa nimi. Rozvíjanie kultivované a spisovnej reči.

Tematický okruh: Škola a okolie – naša trieda

Pomôcky a príprava: Tvrdý hárok papiera A4 pre každého žiaka, mikrofón, lístочки s témami pre knihu o triede, pastelky.

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 8 rokov

Doba trvania: 45 minút

Program:

- Interview
- Skupinová pantomíma
- Čarovný mikrofón
- Krok dopredu
- Výroba knihy o triede

Motivácia: Dnes sa zmeníme na reportérov. Budete pracovať vo dvojiciach. Jeden z vás je reportér a kladie otázky. Po chvíli si úlohy vymeníte

Popis hry:

1. Interview

Žiaci pracujú vo dvojiciach. Majú za úlohu zistiť od svojho partnera činnosti, ktoré robí rád vo svojom voľnom čase. Potom sa spojí vo skupinku so spolužiakmi, ktorí sedia v ich blízkosti a diskutujú o tom, aké majú záujmy, koničky, aké navštevujú krúžky. Deti potom prezentujú svoje zistenia o druhom spolužiakovi pred triedou.

Cieľom tejto hry je ukázať deťom, že môžu mať spoločné záujmy aj so spolužiakom, ktorého dobre nepoznajú. A môžu nájsť spoločnú reč na rovnakú tému, ktoré ich zaujíma.

2. Skupinové pantomíma

Jednotlivé skupinky si potom vyberú jednu aktívnu činnosť, ktorú pantomimické zahrajú svojim spolužiakom. Ostatné skupiny hádajú význam a súťažia medzi sebou o to, kto uhádne predvedenou činnosť ako prvý.

3. Čarovný mikrofón 1

Nasledovala diskusia o vhodne strávenom čase žiakov mimo školského prostredia. O tom, ktoré činnosti prospievajú ich zdraviu a ktoré podporujú zdravý životný štýl. Žiaci si mali vytvoriť vlastný názor na svoj voľný čas, či ho prežívajú zmysluplne a s ohľadom na ich zdravie, alebo naopak. Na tento účel som mala pripravený "mikrofón", s ktorého pomocou sa žiaci vyjadrovali. Pravidlá boli nasledovné - hovoriť smel len ten, kto držal mikrofón. Ostatné počúvali a odovzdávali si mikrofón. Ak ho dostalo dieťa, ktoré sa nechcelo vyjadriť, dalo jednoducho mikrofón inému spolužiakovi.

Hlavným prínosom tejto aktivity bolo utváranie názorov a zaujatie kritického postoja k tráveniu svojho voľného času. Výrečnejšie deti sa naučili lepšie počúvať a vyjadrovať svoje názory, ale aj rešpektovať názory druhých. Zdržanlivejším deťom dal mikrofón možnosť stratiť ostych a prekonať zábrany z rozprávania pred veľkým počtom ľudí.

4. Krok dopredu

Vyzvala som všetkých žiakov, aby sa postavili pred lavice do kruhu. Mala som dopredu nachystané vety, ktoré som čítala deťom: "Nech urobí krok dopredu ten, kto ... rád pláva, sa rád učí, rád hrá futbal, rád cvičí, rád cestuje, má rád pizzu, má rád modrú farbu, hrá na nejaký hudobný nástroj atď." Ak s mojím tvrdením žiaci súhlasili, nehovorili, ale na znak súhlasu urobili spomínaný krok dopredu. Ich úlohou bolo sledovať, kto zároveň s nimi zastáva rovnaký názor.

5. Výroba knihy o triede

Túto aktivitu som už spomínala v druhej hodine čítania. Tu sme sa so žiakmi dohodli, že si v niektorej z ďalších hodín knihu o triede vyrobíme. V dnešnej hodine vlastivedy sme ju realizovali.

Poprosila som deti, aby zavreli oči a predstavili si, ako vyzerá kniha. Zadávala som otázky: "Na čo musíme pri tvorbe knihy myslieť? Predstavte si našu knihu a aké v nej vidíte stránky, čo je v nej všetko napísané?" V následnom rozhovore sme rozoberali, čo všetko žiaci chcú v knihe mať a aké informácie chcú zistiť od svojich spolužiakov. Nápomocná nám k tomu mala

byť predchádzajúca hra. Dozvedela som sa, že kniha musí mať hlavnú a záverečnú stránku, obsah, atď. Zároveň s nápadmi na jednotlivé témy sa žiaci hlásili na výrobu tej či onej stránky.

Väčšinu tém si vymysleli deti samy, kto nemohol na nič prísť, vyžreboval si lístoček, na ktorom som mala napísané ďalšie témy vzťahujúce sa k triede.

Každý mal vytvoriť jednu stránku, ale spojením všetkých vznikne celková podoba knihy. Viedla som žiakov k tomu, že tvorba jednotlivca by mala vychádzať z názoru celej triedy alebo aspoň väčšiny. S tým súviselo, že deti chodili po triede a pýtali sa na názor ostatných.

Témy pre knihu o triede bola nasledujúca:

- Hlavná stránka.
- Zoznam žiakov
- Naša škola (obrázok).
- Naša škola (opis).
- Obľúbenosť vyučovacích hodín.
- Obrázok triedy.
- Prania triedy.
- Čo radi maľujeme.
- Kedy sme šťastní.
- Kedy sme smutní.
- Čo radi vidíme.
- Čo radi cítime.
- Čo radi počujeme.
- Čo radi chutnáme.
- Čo radi robíme doma.
- Čomu sa smežeme.
- Záverečné stránka.

Hodnotenie hodiny: Výrobu knihy žiaci v tejto hodine nestihli, dokončili sme ju v nasledujúcej hodine vlastivedy. Na záver sme spoločne usporiadali jednotlivé stránky, ako by

mohli ísť za sebou, a hodnotili sme dielo. Hotovú knihu som potom zviazala a odniesla ju deťom späť do školy. Myslím, že z nej mali dobrý pocit a prispela tak k súdržnosti triedy a pozitívnej atmosfére medzi žiakmi.

Obmeny:

Vytvorenie vlastného erbu alebo vizitky. Žiaci nakreslí to, čo je pre ne charakteristické, čo je vystihuje. Ostatné hádajú, o koho sa jedná.

Vyjadrenie činnosti gestom. Skupina žiakov jedného z nich upraví do pozície, ktorá vystihuje charakteristické gesto danej činnosti. Ostatné hádajú, o aké činnosti sa jedná.

Aktivita: Výlet do histórie

Cieľ aktivity: Pochopiť dôležité historické medzníky

Tematický okruh: Spoznávame svoje dejiny

Pomôcky a príprava: Ovládací panel z kartónovej škatule, kartičky so slovami, ktoré budú žiaci dopĺňať do textu (umiestnime na magnetickú tabuľu), pracovný list Výlet do histórie.

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9-10 rokov

Doba trvania: 25 minút

Motivácia: Dnes nasadneme do stroja času a poletíme do minulosti.

Popis aktivity: Učiteľ so žiakmi na hodine výtvarnej výchovy vyrobia z kartónovej škatule ovládací panel stroja času. Na škatuľu namaľujú rôzne tlačidlá. Ten teraz využijeme na výlet do minulosti. Vyplňte pracovný list Výlet do histórie.

Pracovný list Výlet do histórie

Ako štartovací rok si na naše putovanie vyberieme rok 2000. Z tohto letopočtu vyrazíme za dnešným dobrodružstvom. Poriadne sa pripútaj, práve štartujeme.

Vraciame sa späť o 1 167 rokov: $2000 - 1167 = \dots\dots\dots$

Na našom území prebehlo veľké sťahovanie národov. Prišli sem.....

Žili v a obrábali

Spájaním týchto kmeňov vznikla ríša. Neskôr na tomto

území vznikol prvý štátny útvar Slovanov. Volal sa Veľká

Rok jej vzniku sme si už vypočítali. Bolo to v roku:

Zostaneme na Veľkej Morave a preskúmame jej históriu. K roku vzniku Veľkomoravskej ríše

pripočítaj číslo 30: Prvým známym kniežaťom Veľkej

Moravy bol Na Veľkú Moravu pozval v rokubratov

..... a Títo bratia vytvorili písmo

Najväčším vládcom Veľkej Moravy bol Po Svätoplukovej smrti

a zániku Veľkej Moravy postupne prichádza obdobie, keď sa v susedstve Slovanov usádzajú

Maďari. V roku 1000 tu vzniklo.....

Jeho súčasťou sa stáva aj územie Slovanov. Prvým kráľom Uhorska sa stal

Keď sa národ chce spolu dorozumieť, potrebuje mať svoj spoločný.....

Prvú spisovnú slovenčinu zostavil kňaz. Volal sa

Základom tohto jazyka bolonárečie. Neskôr veľký národovec

..... so svojimi spolupracovníkmi vytvoril novú spisovnú slovenčinu. Základom tohto jazyka bolo iné nárečie -.....

Skús si spomenúť na slová, ktoré nám dnes znejú zvláštne a rokmi sa zdokonaľovali až do svojej súčasnej podoby: slovo kedysi slovo dnes

Si veľmi prekvapený, koľko toho vieme z našich dejín.? Úplne si zabudol na smútok za domovom. Chceš cestovať ďalej v našich dejinách? Tak sa nezdržiavajme a poďme. Vráťme sa v našich dejinách späť, od roku 2000 odrátaj číslo 264: 2000 - 264

=..... Pristávame v roku keď sa Mária Terézia

zosobášila s Františkom Štefanom. Bola matkou 16 detí a po troch dievčatkách sa narodil následník trónu Mária Terézia sa stala aj kráľovnou.

Korunovali ju v Dóme svätého v Bratislave. V roku 1743 ju

korunovali aj za českú kráľovnú v Prahe. Po smrti manžela začala Mária Terézia vládnuť spolu so svojím synom

Bola to významná postava histórie nášho národa.

Hoci je Bratislava najmladším hlavným mestom Európy, má veľmi bohatú históriu. Leží v Európy. Bola križovatkou aj cieľom obchodných ciest. V rímskom období stála priamo na Rímskej ríše. História Bratislavy sa spája aj s históriou kráľovstva. Po vpádebola Bratislava zničená, no po ich odchode opäť obnovená. V roku 1536 sa stala hlavným mestom Uhorska a v Dóme tu bolo korunovaných 11 kráľov. V 19. storočí sa história obohacuje a mesto sa stáva centrom slovenskej vzdelanosti – pôsobí tu Ľudovít, zakladateľ dnešnej podoby spisovného jazyka. V roku 1919 sa na mape objavuje dnešný názov mesta BRATISLAVA. Od 1.1 je Bratislava hlavným mestom samostatnej Slovenskej republiky.

Aktivita: Rodokmeň

Cieľ aktivity: Pochopiť príbuzenské vzťahy

Tematický okruh: Rodina a príbuzní

Pomôcky a príprava: Fotografie mojej rodiny, pracovný list Rodokmeň

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 8 rokov

Doba trvania: 10 minút

Motivácia: Dnes sa budeme rozprávať o rodine. Ukážeme si fotografie a porozprávate mi, koho máte najradšej v rodine.

Popis aktivity: V rodine máme príbuzenské vzťahy

- Otec, mama
- Sestra, brat
- Dedko, babka
- Strýko, teta
- Bratranec, sesternica

Úloha: Predstavte si, že k vám prišiel nový kamarát na návštevu. Ako mu predstavíte členov svojej rodiny? Skús vypracovať svoj rodokmeň.

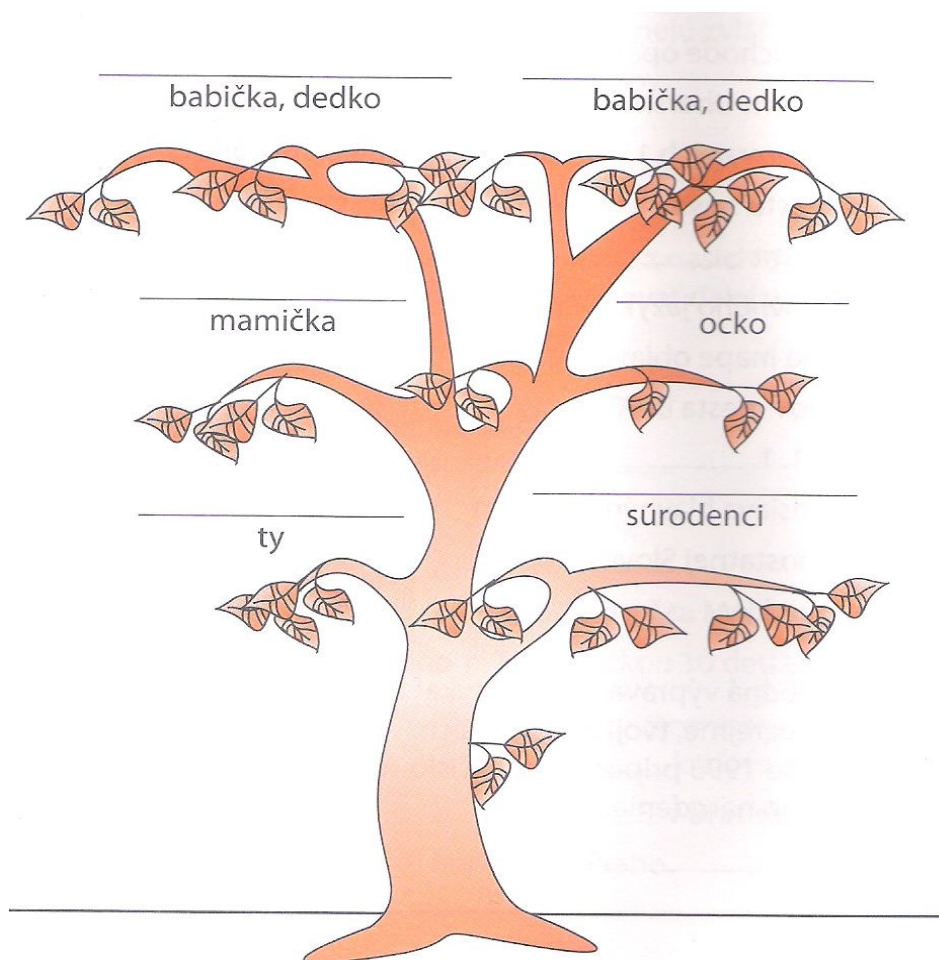
Pracovní list Rodokmeň

Tu sa začínajú tvoje dejiny. Rok môjho narodenia je Spýtaj sa rodičov na svoju hmotnosť: a výšku pri narodení:

Do rámčeka nalep svoju prvú fotografiu, alebo sa nakresli.

Zostav svoj vlastný rodokmeň.

Aktivita: Triedime odpad

Cieľ aktivity: Rozlišovať jednotlivé druhy odpadu.

Tematický okruh: Životné prostredie

Pomôcky a príprava: Učiteľ si pripraví kartičky, na ktorých budú názvy jednotlivých odpadov

Ohryzok z jablka	Igelitové vrecúško	Plastová fľaša	Škatuľa od mlieka
Šupka z banánu	Sklenená fľaša	Téglik od jogurtu	Kosť z kuraťa
Papierové vrecúško	slamka	Suchý rožok	Plechová konzerva
Tráva	Servítka	Lístie	Kúsok tehly

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 8-9 rokov

Doba trvania: 10 minút

Motivácia: Naša príroda je často znečistená odpadkami, ktoré vyhodia ľudia a ktorý sa nerozloží v prírode, ba naopak, ostáva v prírode aj niekoľko desaťročí. Všetci vieme, že odpad musíme recyklovať na ďalšie použitie. Napríklad zo starého papiera vyrobíme servítky, alebo toaletný papier, zo skla dokážeme vyrobiť úžitkové sklo.

Popis aktivity: Každý z vás si vyberie jednu kartičku. Žiaci sa pohybujú voľne po triede. Po chvíli učiteľ zvolá „Triedime odpad!“ Úlohou žiakov je rozdeliť sa na skupinky podľa toho, o aký odpad sa jedná. Po chvíli si kartičky vymenia. So žiakmi sme sa rozprávali o tom či triedia doma odpad a do akých nádob sa triedený odpad vyhadzuje. Na druhý deň sme urobili pozorovanie, prieskum. K odpadkovému košu sme umiestnili papier, kde žiaci dopísali všetko, čo v ten deň vyhodili. Vhodné je výchovné využitie tejto tematiky. Nevyhadzovať potraviny a podobne.

Aktivita: Mesto, rieka, hora

Cieľ aktivity: Naučiť sa orientovať na mape hľadať rieky, mestá, hory a písať do pripravenej tabuľky.

Tematický okruh: Objavujeme Slovensko

Pomôcky a príprava: Tabuľka, mapa.

Mesto	Rieka	Hora

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9 rokov

Doba trvania: 15 minút

Motivácia: Ako dobre poznáš našu vlasť? Poznáš mestá, rieky, hory a pohoria?

Popis aktivity: Učiteľ rozdelí triedu na rovnako početné skupiny. Na povel žiaci vyplnia tabuľku začnú daným písmenom. Za každú správnu odpoveď získavajú bod. Na záver sa body zrátajú a vyhráva skupina s najväčším počtom bodov.

2.8 Aktivita: Vlastivedný kráľ

Cieľ aktivity: Zopakovať vlastivedné učivo

Tematický okruh: Miesto, kde žijeme

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9-10 rokov

Doba trvania: 10 minút

Motivácia: Vlastivedným kráľom sa stane iba ten, kto toho vie o svojej vlasti najviac. Ak budú však poddaní múdrejší než kráľ, ten nebude kraľovať dlho. Múdrejší poddaný ho nahradí

Popis aktivity: Na začiatku učiteľ určí kto bude vlastivedným kráľom. Tento žiak sa posadí na trón (je to učiteľova stolička). Ostatní si sadnú na koberec, pred svojho kráľa. Poddaní predstúpia pred svojho kráľa jednotlivo a položia mu otázku: „Dovolíte vaša výsosť, aby som vám položil jednu otázku?“. Napríklad: S ktorými štátmi susedíme? Ak kráľ odpovie správne, zostáva na tróne vládnuť. Ak však poddaný položí otázku, na ktorú kráľ nepozná odpoveď, stáva sa poddaným. Ak sa chce poddaný stať kráľom musí vedieť odpoveď.

Poznámka: Túto hru zaradíme vtedy, ak chceme zopakovať učivo. Takouto zaujímavou formou sa deti učia klásť otázky, rozmýšľať samostatne, a popritom sa deti zabavia.

Aktivita: Holubník vo vlastivede

Cieľ aktivity: Naučiť sa čo najviac pojmov a zopakovať ich.

Tematický okruh: Objavujeme Slovensko

Prostredie: Trieda

Vek žiakov: 9-10 rokov

Doba trvania: 15-20 minút

Motivácia: Ako dobre poznáš našu vlasť? Poznáš mestá, rieky, hory, hrady, ulice.

Popis aktivity: Táto hra je variantom známej hry "Štát, mesto, more, rieka ...". Môžeme ju však v tejto forme rozširovať aj o ďalšie oblasti vedomostí

Variant A

Vyučujúci si pripraví väčšie množstvo nadradených pojmov na lístočky a vloží ich do nejakej škatuľky. Pojmy vyberá podľa vlastnej predstavy o tom, aké vedomosti by si mali deti precvičovať. Rozdelí triedu na 3 - 5 skupín. Z každej skupiny predstúpi jeden zástupca pred tabuľu (súčasne teda 3-5 zástupcov). Vyučujúci určí písmeno, ktorým musí začínať hľadané slová v prvom kole hry, a zadá prvý pojem. Zástupcovia skupín v tú chvíľu začnú hľadať v pamäti podradené slovo, názov alebo meno, ktoré je možné k danému pojmu priradiť a má uvedené počiatočné písmeno. Snaží sa ako prvý vysloviť objavené slovo. Vyučujúci odovzdá najrýchlejšiemu lístoček so zadaným pojmom. Vymení so zástupcami skupín, vyučujúci zadá nový pojem a všetko sa opakuje. Po vyčerpaní väčšieho množstva pojmov spočítame koľko ktorá skupina nazbierala lístočkov a zapíšeme body. Vrátime lístočky do škatuľky, určíme nové začiatkové písmeno a začína druhé kolo. Dbáme na to, aby sa vystriedali ako zástupcovia všetky deti, a ak môžeme vyberáme rovnocenných protihráčov. V prípade, že k niektorému zadaniu nemožno nájsť príslušné slovo, vynecháme ho a pokračujeme s iným.

Príklad: Trieda je rozdelená na tri skupiny, pred tabuľou teda stoja traja zástupcovia. Učiteľ zvolí pre 1. kolo písmeno "P" a vytiahne zo škatule lístoček s pojmom "mesto". Najrýchlejší z detí povie napríklad "Prešov" a dostane lístoček so slovom mesto. Vymení so zástupcami a vyučujúci vytiahne zo škatuľky ďalší lístoček s pojmom "ulica" a najrýchlejší odpovie treba slovom "piesočná" a tak ďalej. Až vyčerpáme nejaký počet lístočkov, sčítame získané body, vyberieme lístočky a začíname znova s iným písmenom.

Príklady pojmov:

Mesto, rieka, pohoria, hrad, ulica,

budova (príklady odpovedí - predajňa, panelový dom, radnica, nemocnica atď.),

pamiatky (hrad, zámok, kostol, pomník, socha, atď.)

obchod (potraviny, drogeria, hudobniny atď.)

služby (kaderníctvo, opravovňa, autoservis, čistiareň, atď.)

herec, politik, športovec, historická osobnosť, nerastné suroviny, atď.

Variant B:

Rozdelíme deti do väčšieho množstva menej početných skupín a necháme skupiny vypracovávať odpovede písomne. V tomto prípade sa hodnotí množstvo nájdených slov.

ZÁVER

V edukačnej práci som sa teoreticky aj prakticky venovala problematike využitia netradičných metód vo výučbe vlastivedy na 1. stupni základnej školy.

Po preštudovaní odbornej literatúry, zhrnutí všetkých teoretických a praktických poznatkov a odučení popísaných hodín som dospela k záveru, že netradičné vyučovacie metódy by sa mali stať neoddeliteľnou súčasťou moderného vyučovania, pretože napomáhajú žiakom učiť sa vlastným zážitkom a výučba sa tak stáva zábavnou a vedie žiakov k osobnému zapojeniu do výučby.

Osobnostnou a sociálnou výchovou a začlenením netradičných foriem do výučby, sa mi potvrdili predchádzajúce teoretické predpoklady, že žiaci sa najviac zapamätajú to, čo sami aktívne prežijú. Tieto metódy to umožňujú učiteľom na 1. stupni už od najnižších ročníkov. Ich použitie sa prejavilo na vydarenom priebehu a kladnom hodnotení detí mnou odučených hodín vlastivedy.

Ďalej sa potvrdilo, že netradičné formy vyučovania napomáhajú vytvárať priaznivú sociálnu a pracovnú klímu v triede, majú vplyv na emocionálne prežívanie žiakov a spoluprácu detí v triede.

Každý učiteľ by si mal vytvoriť vlastný súbor používaných metód, ktoré vyhovujú jemu i žiakom. Tieto netradičné metódy ponúkajú učiteľom širokú škálu, ktorú môžu využívať a obmieňať a ktoré spĺňajú požiadavky kladené na dnešné moderné požiadavky školy a jej vyučovania. Len tak možno vytvoriť pre žiakov podnetné a tvorivé prostredie, ktoré podnecuje nadaných žiakov, podporuje slabých a znevýhodnených žiakov a prispôsobuje sa individuálnym potrebám detí tak, aby sa každé dieťa vyvíjalo v súlade s vlastnými predpokladmi pre vzdelávanie a pre budúci život .

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. Edmonds W., 1994. Big Book of Time. Marshall Editions Developments Limited 1994. ISBN 80-85261-94-4
2. Fantová P., 2006. Škola na prázdninách. Nakladatelství Fragment, Havlíčkův Brod 2006. ISBN 80-253-0249-0
3. Maňák J., Švec V., Výukové metody. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5